

СМЈЕРНИЦЕ УЗ КРИТЕРИЈЕ ЗА АКРЕДИТАЦИЈУ ВИСОКОШКОЛСКИХ УСТАНОВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Приступањем Болоњском процесу у Берлину 2003. године, Босна и Херцеговина је преузела и обавезу успоставити систем квалитета у високом образовању који тај процес промовше. Конференција европских министара образовања је у Бергену 2005. године усвојила Стандарде и смјернице за обезбјеђивање квалитета у Европском простору високог образовања (ЕСГ), којим је утврђена јединствена европска методологија у овој области.

Реализујући своје обавезе из Болоњског процеса, Босна и Херцеговина је донијела Оквирни закон о високом образовању у Босни и Херцеговини („Службени гласник Босне и Херцеговине“ број 57/07 и 57/09), а на реализацији болоњског циља успостављања система квалитета предузета су два кључна корака: Вијеће министара Босне и Херцеговине је усвојило Стандарде и смјернице за обезбјеђивање квалитета у високом образовању у Босни и Херцеговини („Службени гласник Босне и Херцеговине“ број 13/08), које су у потпуности усаглашене са ЕСГ-ом, те је успостављена Агенција за развој високог образовања и обезбјеђивање квалитета (Агенција), са надлежностима дефинисаним Оквирним законом о високом образовању у Босни и Херцеговини (Оквирни закон).

Агенција за развој високог образовања и обезбјеђивање квалитета је, поступајући по члану 48. Оквирног закона, донијела Критеријуме за акредитацију високошколских установа (критеријуми), који имају извориште у ЕСГ-у и Стандардима и смјерницама за обезбјеђивање квалитета у високом образовању у Босни и Херцеговини. Критеријуми су универзални за све високошколске установе, како за универзитете, тако и за високе школе, како за јавне, тако и за приватне, и они ће се потпуно једнако и досљедно примјењивати на свим високошколским установама у Босни и Херцеговини.

Но, и ЕСГ и босанскохерцеговачки Стандарди и смјернице, осим тога што утврђују предмет обезбјеђивања квалитета (што треба процјењивати и развијати), утврђују и механизме процјене квалитета. Полазећи од основне претпоставке да највећа одговорност за квалитет образовања лежи на самој високошколској установи, унутрашњи систем квалитета, који успоставља и развија сама високошколска установа, постаје кључни фактор у обезбјеђивању квалитета у високом образовању. Из те логике развијен је јединствен европски модел за обезбјеђивање квалитета, заснован на унутрашњем систему, периодичној екстерној процјени тога система, те обезбјеђивању квалитета оних који обављају екстерне процјене.

Екстерна процјена квалитета обавља се у четири корака:

1. Самоевалуацији коју израђује високошколска установа,
2. Екстерном прегледу који обављају независни стручњаци,
3. Извјештају о испуњености критерија квалитета и препорукама за побољшање квалитета које се јавно објављује, те
4. Накнадним активностима које предузима високошколска установа по окончању екстерне процјене, како би реализовала препоруке из извјештаја.

У том смислу, критерији за акредитацију дефинишу шта све треба предузети високошколска установа да би показала да обавља кредибилно образовање и друге дјелатности, али и шта процјењују независни стручњаци. У складу с Оквирним законом, Агенција је утврдила, а сва министарства образовања у Босни и Херцеговини усвојила Листу стручњака који дају оцјену и обављају ревизију квалитета и дају препоруке о акредитацији високошколских установа и студијских програма у Босни и Херцеговини, идентификујући четири групе стручњака:

1. Стручњаци - представници академске заједнице у БиХ,
2. Стручњаци - представници привреде и праксе,
3. Студенти, и
4. Међународни стручњаци.

Комисије, које ће бити састављене из све четири групе стручњака, ће анализирати самоевалуацијске извјештаје, те обавити посјету високошколским установама како би утврдиле степен испуњености критерија, те дале препоруке за побољшање квалитета. Вредновање сваког од критеријума комисија би требала утврђивати са четири степена:

1. потпуна испуњеност критеријума,
2. задовољавајућа испуњеност критеријума,
3. дјелимична испуњеност критеријума, и
4. неиспуњеност критеријума.

Дакле, Критеријуми су обвезан документ и од степена њихове испуњености ће зависити исход акредитације.

Како би додатно објаснила Критеријуме, и дала упутства високошколским установама за припреме самоевалуацијских извјештаја, с једне стране, те стручњацима за процјену испуњености сваког од критеријума, с друге стране, Агенција је уз сваки критеријум утврдила и смјернице. Смјернице су примјери добре праксе и један од могућих начина потпуне испуњености критеријума. Но, не и једини начин. Поштивајући аутономију високошколских установа, те њихову разноликост, Агенцији није био циљ смјерницама подићи праг пролазности, већ дати додатна објашњења и водич ка потпуној испуњености критеријума. Овим моделом се подстичу високошколске установе да у поступку акредитације докажу да испуњавају критеријуме, не и смјернице.

И Критеријуми и Смјернице су донесени у поступку јавних консултација са свим високошколским установама и надлежним министарствима, те уз учешће и финални преглед европских експерата Бруне Курвалеа и Петера Финдлеја, чији је ангажман омогућио заједнички пројекат Европске комисије и Вијећа Европе „Јачање високог образовања у Босни и Херцеговини III.“ Овом приликом Агенција исказује захвалност свим партнерима који су допринјели изради ових докумената.

Рјечник појмова

Агенција за развој високог образовања и обезбјеђивање квалитета: самостална управна организација, успостављена Оквирним законом о високом образовању у Босни и Херцеговини са надлежностима у обезбјеђивању квалитета у високом образовању, утврђеним тим законом.

Акредитација: поступак формалног признавања високошколске установе или студијског програма који она изводи од стране екстерног тијела, на бази екстерне оцјене квалитета, чиме се утврђује испуњеност одређених стандарда и критеријума.

Акредитација високошколске установе: формална, јавно објављена одлука о квалитету институције, донесена на бази екстерне евалуације и критеријума за акредитацију високошколских установа, која се издаје на одређени рок.

Анализа пролазности студената: анализа која се обавља након завршеног испитног рока, семестра или школске године и којом се, на бази постотка студената који су приступили испитима и на њима позитивно оцијењени, доносе закључци и препоруке за унапређење наставног процеса. Анализа се може водити по предметима, годинама студија, студијским програмима, те на нивоу високошколске установе.

Високошколска установа: установа која обавља дјелатност високог образовања и која, у складу с чланом 10. Оквирног закона о високом образовању у Босни и Херцеговини, може бити универзитет или висока школа.

Државни (национални) оквир за квалификације за високо образовање: јединствени опис на нивоу државе који је разумљив на међународном нивоу, те кроз који се све квалификације и други успјеси у учењу у високом образовању могу описати и једни с другима кохерентно повезати, и који описује однос између високошколских квалификација.

Екстерна (вањска или спољашна) евалуација: поступак у којем независно тијело (комисија стручњака) скупља податке, информације и доказе о раду високошколске установе или студијског програма у циљу израде изјаве о квалитету и која се састоји од најмање три активности: анализе извјештаја о самоевалуацији, посјете високошколској установи и израда извјештаја о екстерној евалуацији с препорукама.

ЕЦТС бод: квантификовано средство изражавања обима учења, на основу оптерећења које је студенту потребно да оствари очекиване исходе учења на одређеном нивоу.

Извјештај комисије стручњака (екстерни извјештај): завршни документ екстерне евалуације којим комисија стручњака високошколској установи даје препоруке за унапређење квалитета, те даје процјену испуњености сваког од критеријума за акредитацију.

Иницијална (ex-анте) акредитација: акредитација високошколске установе која почиње са радом, која у протеклом времену није обављала никакве високообразовне активности, односно акредитација студијског програма који се још не изводи, а чије извођење предлаже високошколска институција.

Испитивање (провјера знања) студената: свеукупни распон метода (писмени, усмени и практични тестови/испити, пројекти и портфолије) који се користе за оцјену остварења очекиваних исхода учења студента.

Испитни рок: термин, обично након завршетка наставе, у сваком семестру у којем се на високошколској установи одржавају испити.

Исход акредитације: одлука о усклађености високошколске установе или студијског програма са утврђеним критеријумима, базирана на процјени испуњености критеријума коју даје комисија стручњака, коју својом препоруком утврђује Агенција за развој високог образовања и обезбјеђивање квалитета. На бази препоруке коначну одлуку о исходу доноси надлежно министарство.

Исходи учења: изјаве о ономе што се од студента очекује да зна, разумије и буде у стању да уради након успјешног завршетка процеса учења.

Квалификације (високо образовање): сваки степен, диплома или друго увјерење које издаје надлежно тијело, а које потврђује да су остварени одређени исходи учења након успјешног завршетка признатог високошколског студијског програма.

Комисија стручњака: независно тијело које утврђује испуњеност стандарда квалитета у раду високошколских установа и квалитет студијских програма који су предмет акредитације.

Комисија за утврђивање пописа стручњака: тијело које формира Агенција за развој високог образовања и обезбјеђивање квалитета у складу с чланом 49. став (1) алинеја 2. Оквирног закона о високом образовању у Босни и Херцеговини, које утврђује попис стручњака који учествују у поступку акредитације.

Компетенције (студенти): динамичка комбинација когнитивних и метакогнитивних вјештина, знања и разумијевања, интерперсоналних, интелектуалних и практичних вјештина, етичких вриједности и ставова. Изградња компетенција је основни циљ свих образовних програма. Компетенције се развијају кроз све наставне јединице, а провјеравају се у различитим фазама програма. Неке компетенције су предметне (специфичне за одређена подручја студија), а друге су генеричке (заједничке за сваки предмет). Развијање компетенција обично се одвија интегрисано и циклично, кроз цијели програм.

Критеријум за акредитацију: активност која мора бити проведена и доказана како би се показао ниво достигнућа у испуњењу стандарда.

Критеријуми за провјеру знања студената: опис оног што се од студента очекује да уради, да би показао да су исходи учења остварени.

Листа стручњака: листа, на којој су наведена имена и подаци о домаћим и међународним стручњацима који испуњавају критеријуме за учествовање у поступку акредитације, разврстана у четири категорије: стручњаци представници академске заједнице, стручњаци из привреде и праксе, међународни стручњаци и студенти.

Надлежно министарство: министарство или друго тијело надлежно за образовање у Републици Српској, кантонима у Федерацији Босне и Херцеговине и Брчко Дистрикту Босне и Херцеговине, које има надлежности у обезбјеђивању квалитета у високом образовању, утврђене Оквирним законом о високом образовању у Босни и Херцеговини.

Наставници: особе које имају избор у научно-наставно или умјетничко-наставно звање: доцента, ванредног професора или редовног професора.

Наставно (академско) особље: особе које изводе наставу (наставници и сарадници), које имају избор у научно-наставно или умјетничко-наставно звање, и које могу бити у радном односу с високошколском установом или ангажоване на основу уговора.

Обезбјеђивање квалитета у високом образовању: скуп процеса и активности, на државном нивоу и на нивоу високошколске установе, којима се обезбјеђују одржавање квалитета високог образовања на жељеном или минимално прихватљивом нивоу.

Обнављање акредитације: поступак који се проводи на акредитованој високошколској установи у циљу продужетка рока ваљаности акредитације.

Одлука (рјешење) о акредитацији: акт који издаје надлежно министарство на темељу препоруке Агенције за развој високог образовања и обезбјеђивања квалитета и којим се коначно утврђује исход и рок ваљаности акредитације.

Оквир квалификација у Европском подручју високог образовања: свеобухватни оквир који однос између европских државних високошколских оквира квалификација, и самих квалификација које садрже, чини транспарентним. То је механизам комуникације између државних оквира. Кровни оквир квалификација у Европском подручју високог образовања са генеричким исходима учења у три циклуса усвојила је Конференција европских министара образовања у Бергену 2005. године.

План покривености наставе: листа предмета на студијским програмима високошколске установе (по годинама студија) са именима наставника и сарадника, који изводе наставу на свакоме од предмета у једном семестру, или у једној школској години. План покривености наставе може садржати и наставно оптерећење (број сати наставе седмично, на нивоу семестра или године).

Препорука о акредитацији: акт који издаје Агенција за развој високог образовања и обезбјеђивање квалитета и којим се, на бази оцјене испуњености критеријума за акредитацију изнесених у извјештају комисије стручњака, утврђује

исход акредитације и надлежном министарству препоручује издавање рјешења о акредитацији.

Привремена акредитација: акредитација издана у складу с чланом 61. Оквирног закона о високом образовању у Босни и Херцеговини, на рок утврђен тим законом, без спровођења акредитацијског поступка.

Признавање бодова (ЕЦТС): процес којим установа потврђује да исходи учења остварени и провјерени на некој другој установи задовољавају (било све или само неке) захтјеве одређеног програма, његове компоненте или квалификације.

Распоред часова: седмични план извођења наставе за сваку студијску годину, који обично садржи називе наставних предмета, имена наставника и сарадника који изводе наставу, сатницу и просторију у којој се настава одвија.

Рок ваљаности акредитације: временско раздобље од издавања акредитације до њеног истека и након којег је високошколска установа дужна затражити издавање нове акредитације.

Самоевалуација или интерна евалуација: процјена, периодична контрола и документовање властитих параметара квалитета, наставе и студијских програма, администрације и менаџмента, научно-истраживачког рада итд., које спроводи високошколска установа.

Сарадници: наставно особље које има избор у звање асистента, вишег асистента или лектора.

Сенат високошколске установе: највише академско тијело високошколске установе, чији је оквир надлежности, састав и начин рада утврђен чланом 16. Оквирног закона о високом образовању у Босни и Херцеговини.

Смјерница: објашњење критеријума које укључује примјере добре праксе и нуди могуће начине испуњености критеријума.

Стандард: изјава о начелима и очекиваном нивоу захтјева и услова према којима се оцјењује квалитет, а које високошколска установа, односно, студијски програм требају испунити.

Стандарди и смјернице за обезбјеђивање квалитета у Европском подручју високог образовања (ЕСГ): документ који је усвојила Конференција европских министара образовања у Бергену 2005. године и којим се дефинише јединствена методологија обезбјеђивања квалитета високог образовања у државама потписаницама Болоњског процеса.

Стандарди за акредитацију високошколских установа у Босни и Херцеговини: стандарди дефинисани документом „Стандарди и смјернице за обезбјеђивање квалитета у високом образовању у Босни и Херцеговини“ који је усвојило Вијеће министара Босне и Херцеговине одлуком ВМ број 193/07 на 32. сједници, одржаној 27. 12. 2007. године („Службени гласник Босне и Херцеговине“ број 13/08)

Стручњак (оцјењивач или експерт): је члан комисије са листе стручњака утврђене у складу с чланом 49. Оквирног закона о високом образовању у Босни и Херцеговини.

Студент: Онај који учи и који је уписан на формални образовни програм.

Студијски програм: Сет образовних компоненти, заснован на исходима учења који се признају за додјелу одређене квалификације.

Уписне квоте: број мјеста на високошколској установи за пријем студената у прву годину једног циклуса.

Управни одбор високошколске установе: тијело високошколске установе, које из домена пословања има надлежности чији је оквир утврђен чланом 15. Оквирног закона о високом образовању у Босни и Херцеговини, а састав, начин избора и мандат чланом 16. истог закона.

Усмјерен ка студенту (приступ или систем): приступ или систем који подржава уобличавање програма учења који су усмјерени на успјех студента и који одговарају на различите приоритете самог студента, те који су у складу с разумним оптерећењем (тј. оптерећењем које је оствариво у планираном трајању програма). У обзир узима и већу укљученост студента у избор садржаја, начин рада, брзину и мјесто учења.

Циклус: све квалификације у Европском подручју високог образовања подијелене су у три циклуса. Један од циљева назначених 1999. године у Болоњској декларацији је "усвајање система заснованог на два темељна циклуса". Докторски студиј је 2003. године прикључен болоњској структури и назван трећим циклусом.

Смјернице уз критеријуме

КРИТЕРИЈУМ 1. РАЗВОЈ И СТРАТЕГИЈА ВИСОКОШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ

Критеријум 1.1. Високошколска установа израђује стратегију у поступку јавног консултовања са свим заинтересованим странама, формално је усваја и чини је јавно доступном.

Смјернице:

- Високошколска установа при изради стратегије консултује своје актере: наставно и ненаставно особље, студенте, осниваче, владин и невладин сектор, локалну заједницу, значајне привредне субјекте, послодавце и остале релевантне партнере.
- Високошколска установа статутом утврђује основе стратешког планирања, као што су: начин утврђивања стратегије, партнери који се консултују на изради стратегије, тијело које усваја стратегију, те реализацију стратегије.
- Стратегија високошколске установе се објављује на веб страници и другдје.

Критеријум 1.2. Стратегијом високошколска установа утврђује своју мисију и визију, стратешке циљеве, те релевантне планове и активности за сваки стратешки циљ.

Смјернице:

- Мисијом се високошколска установа идентификује као универзитет или висока школа, те утврђује вриједности (које могу бити: академска слобода, отвореност, демократске вриједности, једнакост или јединство наставног и научног рада) и свој положај у друштву, попут утврђивања доприноса развоју друштва кроз развој образовања, учења и истраживања, те осталих циљева који су дефинисани специфичним карактеристикама високошколске установе и њеним положајем у друштву.
- Високошколска установа посједује процедуре за израду прецизних планова и активности који дефинишу одговорности, рокове и ресурсе за спровођење активности које високошколска установа намјерава постићи.
- Високошколска установа спроводи СВОТ анализу или сличну анализу како би утврдила јасне циљеве и препоруке за побољшање рада и како би развијала своје стратешко управљање.

Критеријум 1.3. Високошколска установа има ефикасан систем и процедуре за праћење испуњења планова и реализацију стратешких циљева.

Смјернице:

- Степен испуњености планова евалуира се редовно, а високошколска установа утврђује процедуре по којима носиоци активности извјештавају о реализацији.
- Високошколска установа редовно обнавља стратешке циљеве и планове, утврђујући нове циљеве и доносећи нове планове.

КРИТЕРИЈУМ 2. УПРАВЉАЊЕ, УНУТРАШЊЕ ОБЕЗБЈЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА И КУЛТУРА КВАЛИТЕТА

2.1. Високошколска установа има ефикасну организацијску и управљачку структуру, које су формализоване правним актима.

Смјернице:

- Високошколска установа дјелује по начелу академске аутономије, па су академске функције јасно раздвојене од управљачких, на начин да сенат и научно-наставна вијећа разматрају академска питања, а управни одбор питања која се тичу пословања.
- Статутом високошколске установе јасно су дефинисане улоге и надлежности управних и руководећих тијела, начин избора управног одбора, ректора (директора), декана и других руководећих особа, те посебно односи организационих јединица (факултетâ, студијских програма, институтâ) и менаџмента високошколске установе.
- Степен интеграције високошколске установе, координација организационих јединица и студијских програма дефинисана је тако да високошколска установа може испунити своју мисију и реализовати стратешке циљеве.

2.2. Високошколска установа промовише културу квалитета, развија свеобухватан и ефикасан систем за унутрашње обезбјеђивање квалитета у циљу побољшања наставе, научно-истраживачког рада, те процеса управљања и администрације.

Смјернице:

- Политика обезбјеђивања квалитета изведена је из мисије високошколске установе и подстиче реализовање стратешких циљева. Она успоставља и правила за највиши ниво етичног понашања особља и студената високошколске установе (етички кодекс, етички одбор и сл.).
- Политиком квалитета јасно се утврђују засебне процедуре за обезбјеђивање квалитета: наставног процеса са специјалним фокусом на постигнућа студената, научно-истраживачког или истраживачког рада (зависно од типа институције) и процесе управљања и администрације.
- Процедуре јасно дефинишу начин извршења, контроле и анализу кључних процеса на високошколској установи.

2.3. Политика и процедуре за унутрашње обезбјеђивање квалитета дефинисани су формално донесеним актом.

Смјернице:

- Политика квалитета регулисана је формалним Правилником о квалитету који усваја сенат високошколске установе, или кроз посебно поглавље Статута високошколске установе.
- Акт који дефинише унутрашњи систем квалитета садржава јасне изразе намјере и кључне ресурсе за њихово спровођење, организацију система за

обезбјеђивање квалитета, успостављање тијела за обезбјеђивање квалитета, начин рада, одговорности и односе између свих страна унутар унутрашњег система квалитета високошколске установе.

- Акт о квалитету је јавно доступан, објављен на веб страници и другдје.

2.4. Високошколска установа има формално тијело за обезбјеђивање квалитета чија је улога, одговорности и активности јасно утврђена правним актима.

Смјернице:

- Образовање формалног тијела и/или особе за обезбјеђивање квалитета (одбор за квалитет, кабинет за квалитет, администратор квалитета, менаџер квалитета и сл.), високошколска установа преноси на њега одговорност за спровођење политике и процедура за обезбјеђивање квалитета.
- Начин организације унутрашњег система квалитета, структура и број особа ангажованих на унутрашњем систему обезбјеђивања квалитета примјерени су величини високошколске установе, броју студијских програма које нуди и запосленог особља.
- Високошколска установа предузима одговарајуће активности како би обезбиједила ефективно дјеловање тијела и/или особе ангазоване на унутрашњем систему квалитета, пуни интегритет њиховог рада, те неометан приступ свим релевантним информацијама и процесима (наставном, истраживачком и административно-управљачком процесу).
- Извјештаји, анализе и препоруке тијела и/или особе за обезбјеђивање квалитета редовно се разматрају унутар тијела и органа високошколске установе (научно-наставних вијећа, сената, студентских организација и управног одбора).

2.5. Улога студената сва три циклуса у управљању високошколском установом и у систему унутрашњег обезбјеђивања квалитета је јасно и институционално дефинисана.

Смјернице:

- Високошколска установа редовно организује изборе како би се обезбиједила демократска заступљеност студената у управним тијелима.
- Студентима се омогућава утицај на поступак доношења одлука и рјешавање проблема који се њих тичу.
- Представници студената су заступљени као пуноправни чланови у раду академских и управних тијела, те учествују у раду тијела за обезбјеђивање квалитета.
- Високошколска установа редовно, и на организован начин прикупља мишљења студената о квалитету наставног процеса (студентске анкете) у којем је студентима омогућено слободно и анонимно изнијети своје мишљење о наставном процесу. Анкетирању студената треба приступити системски.
- Утврђена мишљења студената утичу на процесе и на основу њих се подузимају мјере (редовност извођења наставе, адекватност и обим

наставних садржаја, повјеравање наставе – ангажман наставника на предметима, ревизија наставних планова и програма и сл.).

КРИТЕРИЈУМ 3. ПРОЦЕДУРЕ ЗА ОБЕЗБЈЕЂИВАЊЕ КВАЛИТЕТА СТУДИЈСКИХ ПРОГРАМА

3.1. Процедуре за предлагање, прихватање, праћење и провођење студијских програма су успостављене и примјењују се за сваки студијски програм. Оне посебно регулишу:

- а) Назив и циљеве студијског програма,**
- б) Исоходе учења исказане за укупну квалификацију и за сваки предмет,**
- в) Услове за упис на студијски програм,**
- г) Врсту студија и начин извођења;**
- д) Бодовну вриједност сваког предмета исказану сходно ЕЦТС-у;**
- ђ) Начин оцјењивања на предмету;**
- е) Релевантност квалификација особља и ресурса.**

Смјернице:

- На високошколској установи постоје јасне процедуре за израду, предлагање и усвајање студијских програма које подразумевају укљученост предметних наставника, тржишта рада, професионалних асоцијација и студената.
- Процедуре су утврђене формалним актом.
- Програм може бити дизајниран сходно квалификацијском темплатеу развијеном кроз заједнички пројекат ЕУ-а и Вијећа Европе „Јачање високог образовања у Босни и Херцеговини III.“ (2010.).
- Сви студијски програми у складу су с мисијом високошколске установе и подстичу је.
- Исоходи учења студената су наведени на нивоу студијског програма и сваког колегија, те јасно описују знања и вјештине које ће студенти имати по завршетку студија.
- Начин алоцирања ЕЦТС бодова обезбјеђује реалну процјену количине студентског оптерећења.
- Програми су дизајнирани сходно пажљиво идентификованим актуелним циљевима.
- Наставне методе су прикладне за преношење знања и подстичу студенте на самостално учење и властиту одговорност (кејс-стади, пројекат, радионица, интерактивно учење, и сл.).
- Тамо гдје је то у складу с исходима учења, студенти имају могућност примјенити и развити научено у контексту практичне примјене, као што су стручна пракса, интерншип, пословно партнерство, волонтерски рад и сл.

3.2. Високошколска установа анализира и континуисано тежи унапређењу студијских програма.

Смјернице:

- Анализа обично треба укључити:
 - а) Податке о постотку свршених студената, запослених дипломаца, постотку просјечног трајања студија,
 - б) Повратне информације с тржишта рада прикупљене од струковних удружења, удружења послодаваца, привредних комора и других корисника,
 - в) Повратну информацију од студената прикупљену кроз систем редовног анкетања.
- Праћење реализације студијских програма обавља се редовно сваке академске године, приликом утврђивања уписних квота.
- Уписне квоте су оправдане друштвеним потребама, а у складу с ресурсима високошколске установе за провођење квалитетне наставе.
- Писмене анализе сачињава студијски одсјек у консултацији с тијелом за обезбјеђивање квалитета и подноси их научно-наставном вијећу и сенату на расправу.
- Високошколска установа утврђује измјене у студијском програму на основу прописно документованих анализа.

КРИТЕРИЈУМ 4. ПРОЦЕДУРЕ ЗА ОЦЈЕЊИВАЊЕ СТУДЕНАТА

4.1 Високошколска установа има и спроводи процедуре које обезбјеђују фер, транспарентно и конзистентно оцјењивање студената утврђене формалним актом које усваја сенат.

Смјернице:

- Процедуре обично требају регулисати:
 - а) Континуисано праћење и оцјењивање напретка студената током семестра за сваки наставни предмет.
 - б) Методе оцјењивања развијене и прилагођене за сваки наставни предмет. Минимална количина знања, вјештина и компетенција које студент постиже јасно су дефинисане скалом оцјењивања.
 - в) Распоред испита с термином, локацијом и именом испитивача утврђен је почетком семестра и јавно се објављује.
 - г) Могућност увида у радове, рјешења задатака који су били на испиту након завршеног оцјењивања радова, жалбену процедуру и могућност полагања испита пред независном комисијом.
- Формалним актом утврђује се начин организације провјере знања, компетенција и вјештина студената, транспарентност метода и критеријума оцјењивања и студентска права.
- Наставници развијају методе оцјењивања за наставни предмет који предају (писмено, усмено, практично, колоквиј, семинарски рад, тест, пројекат и сл.), утврђују праг пролазности и ранг сваке оцјене, те о свему томе обавјештавају студенте на почетку семестра, чинећи те информације перманентно доступним.

- Наставници на студијском програму обезбјеђују да је провјера знања студената у складу с утврђеним исходима учења, да се провјерава цијели спектар знања те да се провјерава у складу с нивоом квалификације.
- Наставници воде евиденцију о активностима студената током семестра (присутност на настави, активно учешће у различитим наставним активностима, семинарски радови, успјех на колоквијима). Активност студената током семестра има утицај на коначну оцјену.

4.2 Високошколска установа континуирано прикупља податке и анализира успјех студената (анализа пролазности) на нивоу студијског програма и високошколске установе, те подузима активности на унапређењу успјеха студената.

Смјернице:

- Након сваког испитног рока (а најмање на крају сваког семестра), научно-наставна вијећа анализирају пролазност студената.
- Сенат на крају сваког семестра разматра анализу пролазности студената на разини високошколске установе.
- Анализе третирају статистичке податке (број студената који су изашли на испит, број студената који су положили испит, просјечну оцјену, број студената који стичу услов за упис у вишу годину студија и сл.), те мишљења студената о наставном процесу исказане кроз студентске анкете.
- На основу анализа утврђују се мјере и препоруке у циљу побољшања поступака испитивања и наставног процеса. Пажња се посебно посвећује предметима на којима је забиљежена изузетно ниска или изузетно висока пролазност или просјечна оцјена.
- Препоруке се могу односити на тежину испита, ранг пролазности или ранг за постизање оцјене, повезаност испита са садржајем наставе, обимност предмета, али такође и на пружање подршке студентима, давање смјерница студентима и упознатост студената са захтјевима програма.
- Уколико се утврде озбиљне девијације (нередовност извођења наставе, нередовитост одржавања испита, изузетно ниска или изузетно висока пролазност или просјечна оцјена, потпуно неразумијевање студената о садржају предмета и сл.), високошколска установа ће усвојити мјере попут промјене наставника на предмету или промјене наставног програма. Мјере које високошколска установа подузима према наставницима могу бити строге уколико они занемарују своје дужности (нередовно извођење наставе, нередовно одржавање испита и сл.), али уколико се утврди да је узрок ниске пролазности студената недостатак педагошких или дидактичких капацитета наставника, установа би таквом наставнику требала омогућити стручно усавршавање прије подузимања строгих мјера.

КРИТЕРИЈУМ 5. ЉУДСКИ РЕСУРСИ

5.1. Високошколска установа обезбјеђује довољан број квалификованог наставног особља (наставници и сарадници) како би постигла образовне циљеве, успоставила и надзирала академска правила и обезбиједила

одрживост својих студијских програма. На сваком студијском програму на високошколској установи је запослен довољан број наставног особља у сталном радном односу с пуним радним временом како би се обезбиједили квалитет и континуитет учења и подстакли екстерни сарадници да се укључе у академске процесе. Високошколска установа запошљава довољан број сарадника и/или научних асистената како би обезбиједила континуитет академског напредовања и развој властитог кадра.

Смјернице:

- Укупан број ангажованог наставног особља на једном студијском програму у складу је са стандардима и нормативима које су утврдиле надлежне образовне власти, према нормама оптерећености наставника и укупном наставном оптерећењу које носи студијски програм.
- Високошколска установа би требала обезбиједити да је сваки наставни предмет покривен стално запосленим или наставником или сарадником, у циљу стварања могућности студентима за перманенту комуникацију током семестра (да не постоји предмет за који се студенти немају коме обратити).
- На студијским програмима који су у значајној мјери ослоњени на екстерне сараднике (гостујуће наставнике), високошколска установа запошљава довољан број сарадника (асистената), како би подстакла адекватно укључење вањских сарадника у наставне процесе, сталну доступност академског особља студентима, те развој властитог особља у тој области.
- Повјера наставе академском особљу врши се искључиво према њиховим компетенцијама, на основу избора у научно-наставно звање и утврђеном класификацијом наставних области (припадност предмета катедрама, научним пољима и областима).
- Академско особље које обавља наставу на одређеном предмету има објављене публикације из те области.

5.2. Високошколска установа развија политику усавршавања наставног особља, омогућајући им стручно и научно усавршавање.

Смјернице:

- Високошколска установа издаваја средства за научно, стручно и педагошко усавршавање академског особља (учешће у пројектима, на научним конференцијама, стручним усавршавањима и сл.).
- Додјела средстава обавља се по унапријед утврђеним критеријумима, имајући у виду јасну и једнаку распоdjелу.
- Високошколска установа организује научне догађаје (скупове, конгресе, семинаре, радионице и сл.).
- Високошколска установа подстиче академско особље на објављивање научних радова, при чему се преферирају признате и широко препознате публикације.
- Високошколска установа има план развоја особља, у складу са својом стратегијом.

5.3. Високошколска установа једном годишње презентује публикације властитог наставног особља реализоване у посљедњој академској години (називи радова с посебним нагласком релевантности часописа или скупа гдје су објављени или презентовани, објављене књиге и сл.). Високошколска установа има процедуру за издавање књига и уџбеника.

Смјернице:

- Високошколска установа води евиденцију стручних и научних радова, научних пројеката и објављених књига које објављује њено особље.
- База података води се на нивоу високошколске установе (у кабинету за научно-истраживачки рад или другој сличној служби).
- На крају сваке академске године објављује се преглед објављених стручних и научних радова, пројеката и књига за сваког члана академског особља.
- Преглед публикација се објављује на веб страници и другдје.
- Уз преглед, кабинет за научно-истраживачки рад или друга јединица високошколске установе, израђује анализу публикације према класификацији и индексираниости часописа, статистику према организацијским јединицима, повезаност броја радова с додијељеним средствима и сл.
- Анализу и преглед публикације разматра сенат високошколске установе.
- Издавачке процедуре и процедуре одобравања уџбеника укључују начин израде рецензија и одобравања.

5.4. Процедуре за избор и напредовање наставног особља утврђују се унапријед, јавно су доступне и усклађене су с важећим законским прописима. Састав комисије за избор у звање је компетентан у научној области (пољима и гранама) у којој пријављени кандидат тражи избор у звање.

Смјернице:

- Високошколска установа формално утврђује и развија критеријуме за избор у научно-наставна и умјетничко-наставна звања.
- Процедуре за избор академског особља, засноване на јавној и отвореној процедури, садрже динамику расписивања конкурса, рокове, начин евалуирања научних или умјетничких и наставних достигнућа, састав комисије за избор и жалбене процедуре.
- Високошколска установа приликом оцјене наставног рада може узети у обзир и студентске евалуације.

5.5. Високошколска установа редовно анализира старосну структуру наставног особља, однос властитог и гостујућег кадра, квалификације наставног особља на свим студијским програмима, а посебно на ускостручним предметима.

Смјернице:

- Високошколска установа има кадровску базу података која јој омогућава годишњу анализу о кадровима која се базира на подацима о броју

академског особља, омјеру броја стално запослених и спољних сарадника, омјеру броја наставника и броја студената, старосној структури академског особља, предвиђеним пензионисанима и сл..

- Из анализа произлазе јасни циљеви развоја академског особља и нових запошљавања, сходно стратешким циљевима високошколске установе.
- Високошколска установа има јасне и познате процедуре додјеле наставничког оптерећења, тако да обезбјеђује јасну и једнаку расподелу обавеза које укључују наставу, истраживање, менторство и консултације.
- Сенат високошколске установе утврђује на почетку сваке године план покривености наставе којим се одређује који наставници и сарадници изводе наставу на којем наставном предмету.

5.6. Високошколска установа запошљава довољан број административног и помоћног особља како би обезбиједила редовно спровођење дјелатности, те обезбјеђује њихову обуку, усавршавање и оцјењивање (евалуацију).

Смјернице:

- Укупан број ангажованог административног и помоћног особља у складу је са стандардима и нормативима које су утврдиле надлежне образовне власти.
- Високошколска установа обезбјеђује обуку административног особља у складу с новим трендовима и реформама (информацијске технологије, страни језици, Болоњски процес и сл.).
- Високошколска установа има развијене процедуре за евалуацију рада и напредовање административног особља.

КРИТЕРИЈУМ 6. КВАЛИТЕТ ФИЗИЧКИХ РЕСУРСА

6.1. Високошколска установа обезбјеђује довољно ресурса (учионице, лабораторије и опрема, библиотечки ресурси, рачунари, појединачни и групни простори за учење и сл.) за комплетно особље и уписане студенте како би обезбиједила унапређење амбијента и подржала њихово ефикасно кориштење. Адекватност ресурса за извођење студијских програма, функционалност, старост, ергономичност и доступност оцјењују се континуирано интерним евалуацијама.

Смјернице:

- Количина ресурса у односу на број студената на високошколској установи у складу је са стандардима и нормативима које доносе надлежне образовне власти.
- Високошколска установа једном годишње евалуира ефикасност кориштења физичких ресурса, на начин да успоређује количину ресурса с бројем студената, да прикупља и анализира мишљења студената и особља о количини и адекватности ресурса, те о њиховом доприносу учењу студената.

- Високошколска установа утврђује за сваки програм постигнути и пројигцирани стандард за објекте и опрему, те у циљу унапређења израђује планове акције како би одговорила на те потребе.

6.2. Високошколска установа планира улагање финансијских средстава тако да се дио годишњег прихода улаже у побољшање физичких ресурса.

Смјернице:

- Високошколска установа има јасан инвестициони план и сваке године издаваја финансијска средства, на примјер за градњу објеката или за набавку опреме или књига.
- Високошколска установа је сигурна да су њени развојни циљеви усклађени с ресурсима.

6.3. Високошколска установа посједује адекватну информатичку опрему која обезбјеђује квалитетно извођење наставе. Високошколска установа има приступ интернету доступан студентима.

Смјернице:

- Високошколска установа има адекватан хардвер и лиценцирани софтвер потребан за адекватно постизање циљева учења на студијским програмима (професионални софтвери, попут инжењерских, статистичких, симулацијских софтвера и сл.).
- Високошколска установа омогућава у свом простору студентима приступ интернету, било обезбјеђивањем рачунара у библиотеци, било вајрлеса приступом на које се студенти могу прикопчати властитим рачунарима.

6.4. Високошколска установа има библиотеку опремљену потребним бројем библиотечких јединица у штампаном или електронском облику и одговарајући простор за нормално кориштење библиотекарских услуга.

Смјернице:

- Високошколска установа обезбјеђује студентима литературу и простор потребне за учење.
- У библиотекама на високошколској установи налази се довољан број примјерака обавезне литературе за сваки предмет на сваком студијском програму.
- Уџбеници чији су аутори наставници високошколске установе обавезно су заступљени у библиотеци у великом броју примјерака (најмање половина броја студената наставне године, гдје је тај уџбеник обавезна литература).

КРИТЕРИЈУМ 7. ИНФОРМАЦИЈСКИ СИСТЕМИ

7.1. Високошколска установа прикупља, анализира и користи информације релевантне за унапређивање својих активности, како наставних и научно-истраживачких, тако и пословно-административних.

Смјернице:

- Високошколска установа има развијене системе прикупљања података који су везани за квалитет, који унутар структура обезбјеђују информације о: редовности извођења наставе, пролазности студената, могућности запошљавања студената, ресурсима за учење, ресурсима за истраживање, публикацијама властитог особља, финансијским подацима итд.
- Подаци на високошколској установи се прикупљају по јединственим обрасцима на високошколским установама. Обрасци су креирани тако да омогућавају брзу анализу података.
- „Документ манаџмент систем“ је добар механизам за управљање документацијом.

7.2. Високошколска установа има информацијске системе који омогућавају прецизне анализе пролазности студената за сваки предмет, годину и студијски програм по испитним роковима, омјера наставника и студената и сл. Информацијски системи се базирају минимално на слиједећим подацима:

- а) Подаци о студентима по студијском програму, циклусима, годинама, полној и старосној структури, раздобљу студирања, постотку дипломирања, успјеху и сл.
- б) Подаци о наставном особљу (објављеним публикацијама, ангажману по предметима, полној и старосној структури, избору у научно-наставна звања, и сл).

Смјернице:

- Високошколска установа има јединствен софтвер у свим организацијским јединицама, којим управљају студентске службе, а којем има приступ наставно особље и у који исти уписује оцјене.
- Софтвер омогућује разне врсте претраживања и брзог излиставања статистика.
- Кадровска база података је електронска, омогућује унос података о наставницима, о њиховом напредовању, о публикацијама, те о покривености наставе за сваку годину студија.

КРИТЕРИЈУМ 8. ПРЕЗЕНТАЦИЈА ИНФОРМАЦИЈА ЗА ЈАВНОСТ

8.1. Високошколска установа редовно објављује непристрасне, објективне и јавно провјерљиве информације о свим програмима и звањима које нуди, минимално на веб страници и то на једном од језика народа Босне и Херцеговине и на енглеском језику.

Смјернице:

- Високошколска установа има развијену веб страницу на којој се објављују сви подаци од интереса за будуће студенте, за студенте који студирају, за академско и неакадемско особље, те за општу јавност.
- Веб странице су на једном од језика народа Босне и Херцеговине, а минимално 50% укупног веб садржаја је објављено и на енглеском језику.
- Веб странице високошколске установе се дневно ажурирају и високошколска установа има запослен (или „аутсорс ангажован“) веб тим.
- Високошколска установа има развијен систем праћења и анализе броја посјетилаца веб странице.
- Високошколска установа израђује информацијски пакет који је користан алат за будуће студенте, те за ЕЦТС размјену и који садржава све релевантне податке о студијским програмима, укључујући наставни план и наставни програм с бројем ЕЦТС кредита за сваки предмет или модул. Информацијски пакет се обавезно израђује двојезично (на једном од језика народа Босне и Херцеговине и енглеском језику).

8.2. Високошколска установа утврђује политику комуникације с јавношћу и развија комуникацијску стратегију којом дефинише циљне групе (студенти, свршени студенти, окружење, владе и органи власти, невладин сектор, привредни, социјални сектор), облике комуникације са сваком од циљних група, као и начин институционалних односа с јавношћу.

Смјернице:

- Високошколска установа има институционално организован начин односа с јавношћу кроз службу или запосленика.
- Високошколска установа редовно организује конференције за штампу на којима презентује информације од значаја за јавност.
- Високошколска установа прикупља и анализира информације које о њој објављују медији (клипинг).
- Високошколска установа на организован начин комуницира с околином, а посебно са својим актерима: представницима тржишта рада, социјалним партнерима и заједницом.
- Високошколска установа на организован начин прикупља податке о развоју каријера својих бивших студената, те их чини доступним јавности, минимално путем веб странице.
- Високошколска установа активно подстиче организовање алумни-асоцијација бивших студената (на начин да организује догађаје за њих).

8.3. Високошколска установа сваке године прије уписа студената обезбјеђује штампање водича за будуће студенте.

Смјернице:

- Водич за будуће студенте би требао садржавати информације које би помогле будућим студентима при избору студија. Оне би требале бити тачне, непристрасне, објективне и лако доступне и не би се требале користити само као прилика за маркетинг.

- Водич би могао садржавати:
 - а) Назив студијских програма и опис квалификација за сваки од студијских програма за које врши упис,
 - б) Приступну политику (јасне, транспарентне и конзистентне услове уписа, потребно претходно образовање, податке о мјесту, времену и садржају квалификационог или пријемног испита, потребан ниво знања страних језика, начин вредновања претходних резултата – бодовања, формирања ранг-листе кандидата за упис и сл.),
 - в) Коначан број студената који се прима на сваки од студијских програма,
 - г) За случај да се одржава квалификационог или пријемни испит, детаљан садржај, уз ријешене примјере задатака са претходних година и литературу из које се кандидати за упис могу спремити,
 - д) Информације о финансијским обавезама студената исказане јасно и транспарентно.
- На водичима се дају веб странице на којима потенцијални студенти могу добити више информација о програмима, капацитетима и осталим подацима од важности за одлуку о студирању.
- Препоручљиво је да високошколска установа штампа плакате, брошуре и други материјал који ће заинтересовати младе за студирање.

КРИТЕРИЈУМ 9. МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА

9.1. Високошколска установа има развијене облике међународне сарадње кроз европске (међународне) пројекте, билатералне уговоре, заједничке програме и сл.

Смјернице:

- Међународне активности су у складу са мисијом, визијом и приоритетима високошколске установе.
- Високошколска установа је чланица европских и међународних удружења која окупља високошколске установе („ЕУА“, „ЕУРАСХЕ“, „Дунавска ректорска конференција“ и сл.).
- Високошколска установа има закључене споразуме о сарадњи с другим високошколским установама, споразуми су активни и на основу њих се одвијају заједничке активности.
- Високошколска установа учествује у „Темпус“, „ФП“ и другим европским пројектима.
- Осим службе за међународну сарадњу (или у оквиру ње), високошколска установа има службу за координисање европских и међународних пројеката, те њихову промоцију међу академским особљем и студентима.

9.2. Високошколска установа подстиче и обезбјеђује међународну мобилност студената и наставника, пратећи примјену стечених искустава у својим активностима.

Смјернице:

- У складу с међународним контекстом студијских програма, студенти имају могућност обавити дио својих програма у иностранству.
- Високошколска установа подстиче међународну мобилност својих наставника.
- Високошколска установа има развијену сарадњу размјене студената (нпр. кроз „ЕРАСМУС“ програм).
- Високошколска установа има међународне гостујуће предаваче.

9.3. Високошколска установа има процедуре и обезбјеђује ресурсе за подршку међународним активностима.

Смјернице:

- Високошколска установа има организовану службу за међународну сарадњу путем које остварује односе с другим високошколским установама у иностранству, организује студентске размјене, заједничке пројекте и сл.
- Високошколска установа може својим процедурама одредити бенефиције у циљу промовисања међународне релевантности (награда за објављени рад у иностранству, стимулација гостовања наставника на иностраним универзитетима, стимулација за међународне активности студената и сл.).
- Високошколска установа организује међународне љетне школе или омогућава својим студентима похађање таквих школа у иностранству.
- Високошколска установа прати примјену стечених искустава у својим међународним активностима, те обезбјеђује њихову дисеминацију.